

Biobibliografi

Författaren **László Krasznahorkai** föddes 1954 i den lilla staden Gyula i sydöstra Ungern, nära gränsen till Rumänien. En liknande, lantlig trakt i periferin blir skådeplats för Krasznahorkais första roman *Sátántangó* (*Satantango*, 2015) som utgavs 1985, en bok som blir en litterär sensation i Ungern och författarens stora genombrott. Romanen skildrar med stark suggestionskraft en grupp nergångna människor på ett övergivet kollektivjordbruk på den ungerska vischan alldeles före kommunismens fall. Allt är märkt av stiltje och väntan, tills den karismatiske Irimiás och hans kumpan Petrina, som alla trodde var döda, plötsligt uppenbarar sig. De framstår för de väntande som hoppets eller den yttersta domens budbärare. Det sataniska i titeln ligger i slavmoralen och i skojarerna Irimiás lika lögnaktiga som effektiva förespeglingar, som förvrider huvudet på nästan alla av dem. I romanen väntar människorna på att ett mirakel skall inträffa. Men det är en förhoppning som kanske grusas av själva väntan vilket redan det inledande Kafkamottot antyder. Romanen skulle 1994 bli en mycket originell film i samarbete med regissören Béla Tarr.

Snart skulle Krasznahorkai av den amerikanska kritikern Susan Sontag koras till "apokalypsens mästare" i samtidslitteraturen, ett omdöme hon fällde efter att ha läst författarens andra bok *Az ellenállás melankóliája* (1989; *Motståndets melankoli*, 2014). Där har dramatiken skruvats upp ytterligare i en febrig skräckfantasi, som utspelas i en liten ungersk stad i en dalgång i Karpaterne. Redan på första sidan försätts vi tillsammans med den alldagliga fru Pflaum i ett omtumlande undantagstillstånd. Olycksbådande tecken visar sig överallt. Avgörande för det dramatiska händelseförloppet är intåget av en spöklik cirkus, som lockar med kadavret av en jätteval. Det lika hemlighetsfulla som hotfulla spektaklet sätter extrema krafter i rörelse och våld och vandalism sprider sig. Militärens oförmåga att stävja anarkin öppnar möjligheten för ett diktatoriskt maktövertagande. László Krasznahorkai gestaltar mästerligt den brutala kampen mellan ordning och oordning i drömlika scener och groteskt tecknade gestalter. Ingen går fri från terrorns verkningar.

I romanen *Háború és háború* (1999; "Krig och krig") vänds Krasznahorkais blick bortom det ungerska hemlandets gränser, när han låter den obemärkte arkivarien Korin bestämma sig för att

som sin sista handling i livet bege sig från Budapests utkanter till New York för att ett ögonblick befinna sig i världens mittpunkt. I arkiven har han funnit ett enastående vackert, antikt epos om hemvändande krigare som han vill göra känt för världen. Krasznahorkais prosa har här ytterligare närmare sig den flödande syntax med långa, slingrande meningar utan punkt som har kommit att bli hans signum.

”Krig och krig” pekar i sin böljande pikaresk fram mot den stora romanen *Báró Wenckheim hazatér* (2016; ”Baron Wenckheims hemkomst”). I denna bok är det återvändandet till hemlandet som står i centrum, när Krasznahorkai överdådigt leker med den litterära traditionen. I romanen har Dostojevskijs Idioten inkarnerats i den svärmiske, spelberoende baronen. Ruinerad är han på väg hem till Ungern från en mångårig exiltillvaro i Argentina. Han söker nu återförenas med sin ungdomsförälskelse som han omöjligt kan glömma. Olyckligtvis lägger han under resan sitt liv i den svekfulle Dantes händer, en skojare som liknar en solig variant av Sancho Panza. Romanens klimax, som på många sätt framstår som dess komiska höjdpunkt, är det lokala samhällets jublande mottagande av baronen vilket den melankoliske huvudpersonen själv till varje pris vill undvika.

Ett femte verk kan fogas till denna ”apokalyptiska” epik: *Herscht 07769: Florian Herscht Bach-regénye* från 2021 (*Herscht 07769: Florian Herschts roman om Bach*, 2023). Här befinner vi oss inte i en febrig mardröm i Karpaterna utan i en trovärdig skildring av en samtida småstad i tyska Thüringen, också den hemsökt av social anarki, mord och bränder. Samtidigt spelas romanens terror ut mot fonden av det mäktiga arvet efter Johann Sebastian Bach. Det är en bok om våld och skönhet i en ”omöjlig” förening, skriven i ett enda andetag.

Herscht 07769 har beskrivits som en stor tysk samtidsroman genom sin förmåga att skildra den sociala oron i landet. Huvudpersonen Herscht är i lika mån ett fysiskt praktexemplar som ett troskyldigt barn med stort hjärta, en helig dåre i Dostojevskijs anda som sparkar bakut när han, liksom Voluska i *Motståndets melankoli*, inser att han har satt sin tillit till just de krafter som ligger bakom härjningarna i staden. Det finns alltid rum för det oförutsägbara hos Krasznahorkai, vilket romanens upplösning fullt ut ger prov på.

László Krasznahorkai är en stor epiker i en centraleuropeisk tradition, från Kafka till Thomas Bernhard, kännetecknad av absurdism och groteskens överdåd. Men hans instrument har fler strängar än så, och snart söker han sig österut i en mer eftersinnande och fint kalibrerad tonart. Dit hör en rad verk, inspirerade och präglade av djupa intryck från resor till Kina och Japan. *Északról hegy, Délről tó, Nyugatról utak, Keletről folyó* (2003; ”Ett berg i norr, en sjö i söder, stigar i väst, en flod i öst”) handlar om sökandet efter en hemlig trädgård, en gåtfull berättelse med starkt lyriska partier som utspelar sig sydost om Kyoto. Berättelsen ter sig i sin anda som ett förspel till den rika *Seiobo járt odalent* (2008; *Seiobo där nere*, 2017), sjutton berättelser

ordnade i en Fibonacciräcka om skönhetens och det konstnärliga skapandets roll i en värld av blindhet och förgänglighet. Den framstår vid sidan om den episka kvintetten som Krasznahorkais främsta verk. Oförglömlig är upptakten med den snövita hägern som blickstillta står mitt i floden Kamo i Kyoto, väntande på sitt offer i vattenvirvlarna. Den för den framvällande människomassan osynliga fågeln blir en gäckande bild av konstnärens situation.

Den röda tråden i boken är den japanska myten om Seiobo, som enligt legenden beskyddar den trädgård som vart tretusende år frambringar frukter vilka skänker odödlighet. I boken handlar myten om ett konstverks tillblivelse och i en rad episoder får vi följa ett verks genes i de mest skilda tider och miljöer. Ofta sker skapelseakten efter långa förberedelser, präglade av tradition och inövat hantverk. Konstverket kan också uppstå som följd av fördröjda och förvirrande omständigheter, som i historien om den vådliga transporten av en ofärdig målning av den kände renässanskonstnären Pietro Vannucci från Florens till dennes födelsestad Perugia. Alla trodde att Perugino som han vanligen kallas hade slutat måla, men det är i Perugia undret skall ske.

Konstnären själv är, som så ofta i *Seiobo där nere*, frånvarande i dessa berättelser. Istället får vi följa gestalter som står lite vid sidan om det verk som skall bli till. Det kan handla om vaktmästare, betraktare eller hängivna hantverkare, som sällan eller aldrig kan omfatta innebörden av det verk som de är delaktiga i. Det är mästerligt skildrat, där läsaren leds in genom en rad ”sidodörrar” till den oförklarliga skapelseakten.

Ännu ett fängslande verk som visar László Krasznahorkais bredd och litterära register är den mindre berättelsen *Aprómunka egy palotáért: bejárás mások örületébe* (”Spadtag för ett palats”) som kom 2018. Denna mycket underhållande och galna historia utspelas på Manhattan, hemsökt av den store Herman Melville som en gång bodde där och av dennes fanatiska beundrare. Det är en bok om imitationens förbannelse men också om motståndets välsignelse. Det må vara melankoliskt eller ej.

Anders Olsson

Ordförande i Nobelkommittén

Bibliografi – ett urval

Verk på ungerska

Sátántangó. – Budapest : Magvető, 1985

Kegyelmi viszonyok : halálnovellák. – Budapest : Magvető, 1986

Az ellenállás melankóliája. – Budapest : Magvető, 1989

Az urgai fogoly. – Budapest : Magvető, 1992

A Théseus-általános : titkos akadémiai előadások. – Budapest : Széphalom, 1993

Kegyelmi viszonyok : halálnovellák. – Budapest : Magvető, 1997

Megjött Ézsaiás. – Budapest : Magvető, 1998

Háború és háború : regény. – Budapest : Magvető, 1999

Este hat, néhány szabad megnyitás : művészeti írások / fotó Haris László et al. – Budapest : Magvető, 2001

Északról hegy, Délről tó, Nyugatról utak, Keletről folyó. – Budapest : Magvető, 2003

Rombolás és bánat az Ég alatt. – Budapest : Magvető, 2004

Seiobo járt odalent. – Budapest : Magvető, 2008

Az utolsó farkas. – Budapest : Magvető, 2009

ÁllatVanBent / képek Max Neumann. – Budapest : Magvető, 2010

Nem kérdez, nem válaszol : huszonöt beszélgetés, ugyanarról. – Budapest : Magvető, 2012

Megy a világ. – Budapest : Magvető, 2013

Báró Wenckheim hazatér. – Budapest : Magvető, 2016

A Manhattan-terv / Ornan Rotem fényképeivel ; Ornan Rotem esszójét fordította Todero Anna. – Budapest : Magvető, 2018

Aprómunka egy palotáért : bejárás mások örületébe. – Budapest : Magvető, 2018

Mindig Homérosznak : jó szerencse, semmi más : Odisejeva Spilja / Max Neumann képeivel ; Miklós Szilveszter érhángjával. – Budapest : Magvető, 2019

Herscht 07769 : Florian Herscht Bach-regénye : elbeszélés. – Budapest : Magvető, 2021

Zsömle odavan. – Budapest : Magvető, 2024

Film

Damnation (Kárhozat) / directed by Béla Tarr ; screenplay by László Krasznahorkai and Béla Tarr, 1988

The Last Boat – City Life (Az utolsó hajó) / directed by Béla Tarr ; screenplay by László Krasznahorkai and Béla Tarr, 1990

Satantango (Sátántangó) / directed by Béla Tarr ; screenplay by László Krasznahorkai and Béla Tarr, 1994 [re-released 2020]

Werckmeister Harmonies (Werckmeister harmóniák) / directed by Béla Tarr and Ágnes Hranitzky (co-director, editor) ; screenplay by László Krasznahorkai and Béla Tarr, 2000 [re-released 2024]

The Man from London (A Londoni férfi) / directed by Béla Tarr and Ágnes Hranitzky ; screenplay by László Krasznahorkai and Béla Tarr, 2007. Based on a novel by Georges Simenon.

The Turin Horse (A Torinói ló) / directed by Béla Tarr ; screenplay by László Krasznahorkai and Béla Tarr, 2011

Opera

Melancholie des Widerstands : eine filmische Oper / Musik von Marc-André Balbavie, Text von Guillaume Métayer in Zusammenarbeit mit David Marton nach dem Roman von László Krasznahorkai. Staatsoper Unter den Linden, Berlin 30 juni 2024

Verk på svenska

Motståndets melankoli / översättning av Daniel Gustafsson Pech. – Stockholm : Norstedts, 2014. – Originaltitel: Az ellenállás melankóliája

Satantango / översättning av Daniel Gustafsson Pech. – Stockholm : Norstedts, 2015. – Originaltitel: Sátántangó

Seiobo där nere / översättning av Daniel Gustafsson. – Stockholm : Norstedts, 2017. – Originaltitel: Seiobo járt odalent

Den sista vargen / översättning av Daniel Gustafsson. – Stockholm : Norstedts, 2020. – Originaltitel: Az utolsó farkas

Herscht 07769 : Florian Herschts roman om Bach / översättning av Daniel Gustafsson. – Stockholm : Norstedts, 2023. – Originaltitel: Herscht 07769 : Florian Herscht Bach-regénye

Verk på engelska

The Melancholy of Resistance / translated from the Hungarian by George Szirtes. – London : Quartet Books, 1998. – Translation of: Az ellenállás melankóliája

War & War / translated from the Hungarian by Georges Szirtes. – New York : New Directions, 2006. – Translation of: Háború és háború

Animalinside / pictures: Max Neumann ; translated from the Hungarian by Otilie Mulzet. Cahiers series, 14. – Paris : Center for Writers & Translators, the American University of Paris ; London : Sylph, 2010. – Translation of: ÁllatVanBent

Satantango / translated from the Hungarian by George Szirtes. – New York : New Directions, 2012. – Translation of: Sátántangó

The Bill : For Palma Vecchio, at Venice / translated from the Hungarian by George Szirtes. The art monographs, 2. – London : Sylph, 2013

Seiobo There Below / translated from the Hungarian by Otilie Mulzet. – New York : New Directions, 2013. – Translation of: Seiobo járt odalent

Destruction and Sorrow Beneath the Heavens : Reportage / translated from the Hungarian by Otilie Mulzet. – London : Seagull Books, 2016. – Translation of: Rombolás és bánat az Ég alatt

The Last Wolf and Herman / translated from the Hungarian by George Szirtes and John Batki. – New York : New Directions, 2016. – Translation of: Az utolsó farkas

The Manhattan Project : A Literary Diary Presented as Twelve Chance Encounters or Coincidences / alongside a photographic essay by Ornan Rotem ; translated from the Hungarian by John Batki. – London : Sylph, 2017. – Translation of: A Manhattan-terv

The World Goes On / translated from the Hungarian by John Bátki, Otilie Mulzet and George Szirtes. – New York : New Directions, 2017. – Translation of: Megy a világ

Baron Wenckheim's Homecoming / translated from the Hungarian by Otilie Mulzet. – New York : New Directions, 2019. – Translation of: Bárá Wenckheim hazatér

Spadework for a Palace : Entering the Madness of Others / translated from the Hungarian by John Batki. – New York : New Directions, 2020. – Translation of: Aprómunka egy palotáért

Chasing Homer : Good Luck, and Nothing Else : Odysseus's Cave / with art by Max Neumann ; with music by Szilveszter Miklós ; translated from the Hungarian by John Batki. – New York : New Directions, 2021. – Translation of: Mindig Homérosznak : jó szerencse, semmi más : Odisejeva Spilja

A Mountain to the North, a Lake to the South, Paths to the West, a River to the East / translated from the Hungarian by Otilie Mulzet. – New York : New Directions, 2022. – Translation of: Északról hegy, Délről tó, Nyugatról utak, Keletről folyó

Herscht 07769 : A Novel / translated from the Hungarian by Otilie Mulzet. – New York : New Directions, 2024. – Translation of: Herscht 07769 : Florian Herscht Bach-regénye

Verk på franska

Tango de Satan : roman / traduit du hongrois par Joëlle Dufeilly. – Paris : Gallimard, 2000. – Traduction de : Sátántangó

La mélancolie de la résistance : roman / traduit du hongrois par Joëlle Dufeilly. – Paris : Gallimard, 2006. – Traduction de : Az ellenállás melankóliája

Au nord par une montagne, au sud par un lac, à l'ouest par des chemins, à l'est par un cours d'eau / traduit du hongrois par Joëlle Dufeilly. – Paris : Cambourakis, 2010. – Traduction de: Északról hegy, Délről tó, Nyugatról utak, Keletről folyó

Thésée universel / traduit du hongrois par Joëlle Dufeilly. – Marseille : Vagabonde, 2011. – Traduction de: A Théseus-általános

La venue d'Isaïe / traduit du hongrois par Joëlle Dufeilly. – Paris : Cambourakis, 2013. – Traduction de : Megjött Ézsaiás

Guerre & guerre : roman / traduit du hongrois par Joëlle Dufeuilly. – Paris : Cambourakis, 2013. – Traduction de : Háború és háború

Sous le coup de la grâce : nouvelles de mort / traduit du hongrois par Marc Martin. – Sénouillac : Vagabonde, 2015. – Traduction de: Kegyelmi viszonyok

Seiobo est descendue sur terre : roman / traduit du hongrois par Joëlle Dufeuilly. – Paris : Cambourakis, 2018. – Traduction de: Seiobo járt odalent

Le dernier loup / traduit du hongrois par Joëlle Dufeuilly. – Paris : Cambourakis, 2019. – Traduction de: Az utolsó farkas

Le baron Wenckheim est de retour : roman / traduit du hongrois par Joëlle Dufeuilly. – Paris : Cambourakis, 2023. – Traduction de: Báró Wenckheim hazatér

Petits travaux pour un palais : pénétrer la folie des autres / traduit du hongrois par Joëlle Dufeuilly. – Paris : Cambourakis, 2024. – Traduction de: Aprómunka egy palotáért : bejárás mások örületébe

Verk på tyska

Gnadenverhältnisse / aus dem Ungarischen von Hans Skirecki und Juliane Brandt. – Berlin : Literarisches Colloquium Berlin, 1988 ; Berlin : Berliner Künstlerprogramm d. DAAD, 1988. – Originaltitel: Kegyelmi viszonyok

Satanstango : Roman / aus dem Ungarischen von Hans Skirecki. – Zürich : Ammann, 1990. – Originaltitel: Sátántangó

Melancholie des Widerstands : Roman / aus dem Ungarischen von Hans Skirecki. – Zürich : Ammann, 1992. – Originaltitel: Az ellenállás melankóliája

Der Gefangene von Urga : Roman / aus dem Ungarischen von Hans Skirecki. – Zürich : Ammann, 1993. – Originaltitel: Az urgai fogoly

Krieg und Krieg : Roman / aus dem Ungarischen von Hans Skirecki. – Zürich : Ammann, 1999. – Originaltitel: Háború és háború

Im Norden ein Berg, im Süden ein See, im Westen Wege, im Osten ein Fluss : Roman / aus dem Ungarischen von Christina Viragh. – Zürich : Ammann, 2005. – Originaltitel: Északról hegy, Délről tó, Nyugatról utak, Keletről folyó

Seiobo auf Erden : Erzählungen / aus dem Ungarischen von Heike Flemming. – Frankfurt am Main : S. Fischer, 2010. – Originaltitel: Seiobo járt odalent

Die Welt voran / aus dem Ungarischen von Heike Flemming. – Frankfurt am Main : S. Fischer, 2015. – Originaltitel: Megy a világ

Baron Wenckheims Rückkehr : Roman / aus dem Ungarischen von Christina Viragh. – Frankfurt am Main : S. Fischer, 2018. – Originaltitel: Báró Wenckheim hazatér

Herscht 07769 : Florian Herscht Bach-Roman : Erzählung / aus dem Ungarischen von Heike Flemming. – Frankfurt am Main : S. Fischer, 2021. – Originaltitel: Herscht 07769 : Florian Herscht Bach-regénye

Im Wahn der Anderen : drei Erzählungen / aus dem Ungarischen von Heike Flemming ; mit Zeichnungen von Max Neumann und einem Schlagzeugsolo von Miklós Szilveszter. Inhalt: Animalinside ; Kleinstarbeit für einen Palast ; Richtung Homer. – Frankfurt am Main : S. Fischer, 2023. – Originaltitel: Mindig Homérosznak, Aprómunka egy palotáért, ÁllatVanBent

Övrigt

Dames, Nicholas, *The Chapter : A Segmented History from Antiquity to the Twenty-First Century*. – Princeton : Princeton University Press, 2023

Hansson, Cecilia, "László Krasznahorkai : verkligheten var inte viktig för oss" ur *Hopplöst, men inte allvarligt : konst och politik i Centraleuropa*. – Stockholm : Natur & Kultur, 2017

Krasznahorkai, László, "The Last Boat" and "Getting Away from Bogdanovich" in *Thy Kingdom Come : 19 Short Stories by 11 Hungarian Authors* / translated by Eszter Molnár. – Budapest : Noran/Palatinus, 1999

Krasznahorkai, László, "Muet face au sourd". *Le grand tour : autoportrait de l'Europe par ses écrivains* / ouvrage collectif sous la direction d'Olivier Guez. – Paris : Bernard Grasset, 2022

Krasznahorkai, László, "Under barberarens hand" i *Motivutveckling : en antologi med 14 ungerska berättelser från 80-talet* / översättning och redaktörskap: Jorgos Alevas. – Stockholm : Symposium, 1990

"László Krasznahorkai" in *Die Paris Review Interviews – 03* / übersetzt von Alexandra Steffes. – Düsseldorf : Weltkiosk, 2019

"László Krasznahorkai, Béla Tarr, Max Neumann" in *Music and Literature*. Issue two, Spring 2013

Le Grand Tour : autoportrait de l'Europe par ses écrivains / ouvrage collectif sous la direction d'Olivier Guez. – Paris : Bernard Grasset, 2022

Lending, Mari, "Fabrics of Reality : Art and Architecture in László Krasznahorkai" in *Reading Architecture : Literary Imagination and Architectural Experience* / edited by Angeliki Sioli and Yoonchun Jung. – New York : Routledge, 2018

Thirlwell, Adam, "The Art of Fiction No. 240 : László Krasznahorkai" in *The Paris Review*, no 225, 2018

Vihar, Judit, "Japanese Genji's Hungarian Grandson" in *In search of Prince Genji : Japan in Words and Images*. – Budapest : Ferenc Hopp Museum of Asiatic Arts, 2015

Wood, James, "Reality Examined to the Point of Madness: László Krasznahorkai" in *The fun Stuff and Other Essays*. – New York : Farrar, Straus and Giroux, 2012